

Leksa Manush világszerte „a nyelvi zseni” titulust vívta ki magának joggal. A romák pedig „a cigányok apja”-ként tisztelték mérhetetlen tudása és bölcsessége miatt, és mert a cigány ember minden gondolatát, lélegzését, szívverését átélte és sugározta.

Szülei vándorló cigányok voltak, akik 1926-ban Szmolenszkből érkeztek Moszkvába, ahonnan már nem mentek tovább. Leksa (Lex) fiuk itt született meg és itt élte le élete legnagyobb részét. Anyja Moszkvába érkezésétől kezdve keményen dolgozott sokféle munkát, amit csak lehetett. Anyja élete a kemény munkát, a szigorú erkölcsöt, mások tiszteletét és megbecsülését példázta, amit családon belül is érvényesített. Apja művészi hajlamokkal rendelkezett, zenélt, leginkább harmonikán és szájharmonikán szeretett játszani. Két nagybátyja (apja két testvére) színész volt.

Családi környezete tehát a kemény munkát, a becsületes életet, mások tiszteletét és megbecsülését, valamint a művészi hajlamot erősítette meg benne. Anyja tudása és bölcsessége tiszteletet, megbecsülést vívott ki a moszkvai romák körében, akik gyakran keresték fel, hogy tanácsot kérjenek tőle. Az anya nagyon szerette Lex fiát, akit – mondhatni – egész életre való tanácsokkal látott el. Apja rendkívül kreatív ember volt, tőle örökölhette Lex fia is a kreativitását.

1930-ban az akkor Exhibition Center néven ismert városrészben (ahol ma az Úrhajósok útja található) sok lakásból álló hosszú faházat építettek a romák számára, s ennek egyik lakásába költözött Leksa Manush családja és rokonsága is. Egy külön „kis cigány ország” alakult ki ebben a városrészben az 1930-as évek elején. Ápolták a hagyományokat, ünnepeket.

A nagyobb ünnepek, mint például karácsony és húsvét alkalmával összegyűlt itt minden moszkvai cigány. Neves zenészek, énekesek, táncosok léptek fel. Itt működött a Cigány Színház is, ahol Leksa Manush apja, családjának rokonai és barátai dolgoztak. Így ő már egészen kicsi korától kezdve többnyelvű színházi élményekben részesülhetett. Egyben megerősödött cigány identitása és a cigány hagyományok kutatásának vágya.

A szomszédjukban lakó tanár már ötéves korában megtanította olvasni őt. Akkor anyja Puskin Mese Szaltán cárról című illusztrált könyvét ajándékozta neki. Puskin minden roma család nagyon szerette, esténként Puskin műveit olvasgatták felnőttek, gyerekek egyaránt. Ami tovább táplálta a kis Lex olvasási, ismeretszerzési vágyát. Iskolába az első hét évben hézagosan járt,

de rengeteget olvasott, könyvtárból kölcsönzött könyveket tanulmányozott, korán széles körű ismeretekre tett szert. Tanulmányait végül a Moszkvai Állami Egyetem Filológiai Karán fejezte be, szerezte meg első diplomáját.

A többnyelvű moszkvai cigány városnegyedben már kicsi korában elsajátította az orosz nyelvet és cigány anyanyelve több dialektusát. Egyetemi tanulmányai mellett már a magyar, a bolgár és a jugoszláv nyelveket is. Harmadéves egyetemista korától kezdve fordítóként dolgozott. Kezdetben főként magyar, szerb és horvát nyelvű szövegek fordítását végezte.

Ez a munka nagyon érdekes, sőt lenyűgöző volt a számára. Diplomaszerezés után szinkrontolmácsa volt Szovjetunió, Magyarország és Jugoszlávia kulturális minisztereinek. A Szovjetunió Tudományos Akadémiájának tagjává, majd elnökségi tagjává is megválasztották.

Munka mellett további tanulmányokat folytatott, sikeres posztgraduális képzéseket végzett, és főként nyelvészeti kutatásokkal foglalkozott. Több európai nyelvet sajátított el (angol, német, francia, olasz, spanyol, portugál, román, holland, szláv és skandináv nyelveket), majd az indiai nyelveket (szanszkrit, hindi, urdu) és a roma nyelv sok nyelvjárását. Összehasonlító és történeti, etimológiai tanulmányokat dolgozott ki és jelentetett meg. Különleges tehetsége volt sok-sok nyelv elsajátítására. Nehéz lenne meghatározni, hogy élete során hány nyelvet és milyen szinten sajátított el.

Munkatársai és barátai szerint több mint negyven nyelven beszélt, olvasott és írt anyanyelvi szinten. Nyelvészeti kutatási és publikációi mellett főként a roma kultúra (ezen belül: nyelv és irodalom, történet, folklór, vallás) feltárásával és népszerűsítésével foglalkozott. Nagyon sok tanulmánya és önálló kiadványa jelent meg tucatnyi országban, ezek mellett száznál több költői művét közölte több nyelven is. Cigány Bölcsődal címmel 1980-ban jelentette meg magyar nyelven Budapesten gyermekvers-gyűjteményét. Több kétnyelvű ábécés könyvet is írt, valamint szótárakat dolgozott és adott ki.

Legutóbbi munkáit (cigány-latin-angol és latin-roma szótár) 1997-ben tette közzé Rigában. Ezeket még ő rendezte sajtó alá, de megjelenésüket már nem érthette meg.

A kezdetektől (London, 1971) részt vett a roma világkongresszusokon, a Roma Világszövetség bizottsági elnökének is megválasztották (Varsó, 1990) és más nemzetközi szervezeteknek is

Leksa Manush: "a cigányok apja"

Írta: Tuza Tibor

2011. június 04. szombat, 08:18 - Módosítás: 2011. június 04. szombat, 08:46

tagja volt „a nyelvi zseni” és „a cigányok apja”.

Leksa Manush: Cigány bölcsődal

□

Csicsíjja, bubája...

Kihúnyt a tűz lángja.

A cigány mind alszik,

Leksa Manush: "a cigányok apja"

Írta: Tuza Tibor

2011. június 04. szombat, 08:18 - Módosítás: 2011. június 04. szombat, 08:46

Az út is elalszik.

Aludjál fiacskám,

Én kicsiny csikócskám.

Csicsíjja...

Kisfiam szép álma:

Mint a nap sugára –

Csicsyjjja...

Csicsíjja, bubája...

Alszik a madárka.

Lefekszik a farkas,

Te is most már alhass –

Leksa Manush: "a cigányok apja"

Írta: Tuza Tibor

2011. június 04. szombat, 08:18 - Módosítás: 2011. június 04. szombat, 08:46

Aludjál fiacskám,

Én kicsiny kutyácskám.

Csicsíjja...

Fejed alatt párna,

Kél a hold világa –

Csicsíjja...

Csicsíjja, bubája...

Jó a cigány sátra,

Benne a szél nem fúj,

Az is hálni indul –

Aludjál fiacskám,

Én kicsiny halacskám.

Leksa Manush: "a cigányok apja"

Írta: Tuza Tibor

2011. június 04. szombat, 08:18 - Módosítás: 2011. június 04. szombat, 08:46

Csicsíjja...

Amint a nap felkel,

Indulunk majd reggel

Útnak a sereggel.

Csicsíjja...

Te is jössz majd velünk:

Megyünk, mendegélünk.

Csicsíjja...

Utadat szerencse,

Áldja, kísérgesse,

Csicsíjja...

Leksa Manush: "a cigányok apja"

Írta: Tuza Tibor

2011. június 04. szombat, 08:18 - Módosítás: 2011. június 04. szombat, 08:46

Szegő László fordítása